

පැරණි බෞද්ධ අධ්‍යාපන ක්‍රම පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්

එච්. ජී. හර්ශනී සෙව්වන්දි හද්දැල

හැඳින්වීම

සිද්ධාර්ථ ගෞතම බෝධිසත්වයන් වහන්සේ දීර්ඝ කාලීනව ලත් දැනුම හා යථාවබෝධය ලෝක සත්ත්වයාට ලබාදීම බෞද්ධ අධ්‍යාපනය නම් වේ. එසේ ම බුදුරජාණන් වහන්සේ තමන් ලත් දැනුම අන් අයට අවබෝධ කිරීමට ඉසිපනනයේ දී ධම්මවක්කප්පවත්වන සූත්‍රය දේශනා කළ හ. මෙය ද බෞද්ධ අධ්‍යාපනයේ ආරම්භක අවධිය වේ. අධ්‍යාපනය යන වචනය අර්ථ ගැන්වීමේ දී ඒ සඳහා නිවැරදි නිශ්චිත අර්ථයක් ගෙන දීම අසීරු කාර්යයක් වේ. නමුත් අධ්‍යාපනය පුද්ගලයා උපතේ සිට මරණය දක්වා ලබන්නා වූ සියලු ම අත්දැකීම් අධ්‍යාපනය බව සරලව ම ගත හැකි ය. අධ්‍යාපනය යනු සම්පූර්ණ ජීවිතයකට හුරු කිරීම, බව හර්බට් ස්පෙන්සර් පවසන අතර අධ්‍යාපනය යනු මුළු මානව සමාජය සිසාරා පැතිර යන හැම ක්‍රියාවකට ම බලපාන අතීත බලවේගයක් වේ. යන්න ඇරිස්ටෝටල් ප්‍රකාශ කරයි. එසේ ම වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාව තුළ උද්ගත වී ඇති තත්ත්වයන් හමුවේ ක්‍රියාත්මක වන සමස්ත අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලිය ම වෙනස් වූ ස්වරූපයක් උසුල යි. මේ තත්ත්වයන් යටතේ පැරණි බෞද්ධ ඉගෙනුම්, ඉගැන්වීම් අධ්‍යාපන ක්‍රම වර්තමාන අධ්‍යාපන ක්‍රමයට බලපාන ආකාරය කෙසේ ද? යන්න අධ්‍යයනය කිරීම අරමුණ වේ. මෙම අධ්‍යාපන ක්‍රමයන්ට වෙනස් වූත්, එමෙන් ම සරල වූත් අධ්‍යාපන ක්‍රමවේදයක් ලංකාව තුළ ඇති වීම සිදු වූයේ ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවසේ මහින්දාගමනය සිදු වීමත් සමඟ ය. එමනිසා මෙම පර්යේෂණයේ සීමාව ලෙස මහින්දාගමනයෙන් පසු ලංකාව තුළ ක්‍රියාත්මක වූ බෞද්ධ අධ්‍යාපන ක්‍රමපිළිබඳ අධ්‍යයනය කළෙමි. තව ද පැරණි බෞද්ධ අධ්‍යාපන ක්‍රම හා එහි භාවිත ඉගෙනුම් ඉගැන්වීම් ක්‍රම හඳුනාගැනීම පර්යේෂණ අරමුණ විය. මෙකල බෞද්ධ ආභාසය සහිත තත්කාලීන සමාජ අවශ්‍යතා ඉටු කිරීමට සමත් වූ සඳාචාර සංවර්ධනයට අනුබලයක් දුන්නා වූ අධ්‍යාපන ක්‍රමයක් පැවතිණි. පර්යේෂකයන් බොහෝ පර්යේෂණයන්හි නිරතවනු ලබන්නේ කිසියම් වූ ගැටලු සහිත අවස්ථාවන් මුල් කරගෙන ය. එම පර්යේෂණයන් සිදු කිරීමේ දී එහි වැදගත්කම ද විවිධ වේ. මෙම පර්යේෂණය විෂයානුබද්ධ, සමාජමය හා පර්යේෂණාත්මක වැදගත්කම්වලින් යුක්ත වේ.

ක්‍රමවේදය

මෙම පර්යේෂණය ප්‍රධාන ලෙස ම මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයක් වන අතර එහි දී පැරණි බෞද්ධ අධ්‍යාපනය අධ්‍යයනය සඳහා වඩාත් ගැලපෙන ක්‍රමය මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනය වේ. එය මාගේ පර්යේෂණයේ අරමුණු සාක්ෂාත් කිරීමට මනා පිටුවහලක් වේ. තව ද මේ සඳහා ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය, ද්විතීක මූලාශ්‍රය, තෘතීයික මූලාශ්‍රය ආශ්‍රය කර ගන්නා ලදී.

සොයාගැනීම් සහ සාකච්ඡාව

වර්තමාන අධ්‍යාපන රටාව සමඟ කරගත හැකි අධ්‍යාපනයක් ගොඩනැගී ඇත. එවන් තත්ත්වයන් මත පැරණි අධ්‍යාපන රටාවේ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ විමසීම ඉතා වැදගත් වේ. අධ්‍යාපනය යන්න නිර්වචන රාශියක් පැවතීම මගින් ගම්‍ය වන්නේ එම වචනයේ අර්ථය අනිර්වචනීය වුවක් බවයි. නමුත් සරල ව එය පුද්ගලයකු තම ජීවිත කාලය තුළ මරණය දක්වා ම ලබන්නා වූ අත්දැකීම් ලෙස හඳුන්වා දිය හැකි ය.

එමෙන් ම පැරණි අධ්‍යාපන ක්‍රමය ආගමික අංශයට නැඹුරු වූවකි. එහි සදාචාර සංවර්ධනය හා ආධ්‍යාත්මික සංවර්ධනයක් තිබුණි. මෙහි දී ලෞකික පරමාර්ථවලට වඩා ලෝකෝත්තර පරමාර්ථ උතුම් කොට සලකනු ලැබීමත් වර්තමානයේ වැනි තරගකාරී හා ආන්තර්ජාති අධ්‍යාපන රටාවකින් තොර විය.

පැරණි අධ්‍යාපනය ක්‍රමවත් පියවර කිහිපයකින් ගොඩ නැගුණි. එනම්

1. අධ්‍යාපන (ඉගෙනීම)
2. ධාරණ (උගත් දේ ධාරණය කර ගැනීම)
3. පරිවය (අභ්‍යාසය)
4. පරිපූර්ණ (විමංසනය)

වර්තමානය තුළ ද මේ ක්‍රම භාවිත කළ මුත් එය හඳුන්වන නාමය විවිධ වේ. ප්‍රධාන වශයෙන් ම පැරණි බෞද්ධ අධ්‍යාපනයේ දී ශිෂ්‍යයා ධර්ම, විනය හා ශබ්ද ශාස්ත්‍ර උගනී. අනතුරුව අර්ථ, පාලි, අනුසන්ධි, මූල, අග විමසා බලයි. මේ ක්‍රමය තුළ විචාර බුද්ධියක් ශිෂ්‍යයා තුළ ගොඩ නැගෙයි. එසේ ම ආචාර්යවරුන්ගේ හා ශිෂ්‍යයන් දෙපිරිස පිළිපැදිය යුතු කරුණු සිතාලෝවාද සූත්‍රය විනය පිටකයට අයත් මහාවග්ග පාලිය වැනි ග්‍රන්ථවල අන්තර්ගත වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කොට ඇත්තේ ආචර්යා දක්ඛිණා දිසා ගුරුවරයා දකුණු දිශාව යි. එනම් ගුරුවරයා ශිෂ්‍යයාගේ දක්ඛිණාවන් ගැනීමට සුදුසු වන හෙයිනි.

මෙම පැරණි බෞද්ධ අධ්‍යාපන ක්‍රම පිළිබඳ විමසීමේ දී අධ්‍යාපන ආයතන ඉතා වැදගත් වෙයි. එකල ද අධ්‍යාපනය මූලික වශයෙන් විධිමත්, අවිධිමත් ආකාරයට ප්‍රභේද වූ අතර විධිමත් අධ්‍යාපනය මූලික ද්විතීයික, තෘතීයික ලෙස නැවත අදියර 03කින් යුක්ත විය. විධිමත් අධ්‍යාපන ආයතන අතර ගුරු ගෙදර ප්‍රකට විය. ඇතැමුන් තම නිවස තුළ ම මූලික අධ්‍යාපනය ලබා දෙන ලදී. මෙය වර්තමානය තුළ අවිධිමත් අධ්‍යාපන ක්‍රමයට අයත් වූවත් පැරණි බෞද්ධ ක්‍රමය යටතේ උගත් ප්‍රභූ පවුල් අතර මෙය මූලික අධ්‍යාපනය ලබා දෙන ආයතනයක් විය.

විශේෂයෙන් ම මහ වනයේ , අසපුව, එකල පැවති මූලික අධ්‍යාපන ආයතනයක් විය. එහි ගුරුවරයා පැවිදි උතුමෙකි. ඊට අමතරව විහාරාරාම තුළ අධ්‍යාපනය ලැබී ය. තව ද පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ අපගේ මූලික අවශ්‍යතා ඉටු කර ගැනීම සඳහා ද අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියක් පැවතුණි. තව ද පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට තම දැනුම කුසලතා දායාද කරන ක්‍රමයක් ද මෙකල තිබුණි. පළමුවැනි පරාක්‍රමබාහු රජ සමයේ ශ්‍රී ලංකාව පෙරදිග

ධාන්‍යාගාරය ලෙස ප්‍රකට වූ අතර එහි දී සහලින් පෝෂණය කිරීමට අවශ්‍ය වැව් අමුණු, විශාල වෙල්යායවල් අස්වැද්දීම එමෙන් ම ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම, තාක්ෂණය ආදිය දියුණු අධ්‍යාපන පද්ධතියක් හා බැඳුණු ලක්ෂණ විය. මිහිඳු හිමියන් සමග පැමිණි දහ අට කුලයන්ගේ ශිල්ප ශ්‍රේණි පරම්පරාවෙන් පරම්පරාවට දියුණු වෙමින් පැවතිණි.

තව ද මහින්දාගමනයෙන් පසු ලක්දිව අධ්‍යාපනය බෞද්ධ අධ්‍යාපනයට නැඹුරු වී විධිමත් ස්වභාවයකට පත් විය. එසේ ම ප්‍රාථමික හෙවත් මූලික අධ්‍යාපනයට ගුරු ගෙදර මූලික කර ගෙන සිදු වූ අතර එහි විෂය මාලාවට මවුබස ලිවීම, කියවීම හා ක්‍රීඩා යන විෂයන් ඇතුළත් විය. ඉගෙනුම් උපකරණ ලෙස වැලි පිල්ල, නම් පොත, මඟුල් ලකුණ, ගණ දෙව් හැලල, වදන් කවි පොත, බුද්ධ ගද්‍යය, සකස්කඩය වැනි ග්‍රන්ථ භාවිත විය. මේ අධ්‍යාපනය බොහෝ පිරිසකට ලැබුණු බව සටහන් වන සාධක වන්නේ සීගිරි කැටපත් පවුරේ සාමාන්‍ය ජනතාව විසින් තබන ලද කුරුටු ගීත හා සටහන් ආදිය යි. එසේම පවුල පිරිවෙණ හා ශිල්ප ශ්‍රේණි ද්විතීයික අධ්‍යාපන ආයතන විය. පිරිවෙණ තුළ විධිමත් ලෙස ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යාපනයක්, වෘත්තීය අධ්‍යාපනයක් යන දෙක ම ලබා දෙන ලදී.

ප්‍රධාන වශයෙන් පිරිවෙන් තුළ විෂය මාලාව ලෙස පාලි භාෂාව, සංස්කෘත භාෂාව, සාහිත්‍ය අලංකරණ රීති, ඉතිහාසය හා අංක ගණිතය වැනි විෂයන්ගෙන් සමන්විත විය. වෘත්තීය විෂය මාලාවට වෛද්‍ය විද්‍යාව, නක්ෂත්‍රය, ප්‍රතිමා නෙලීම, චිත්‍ර ශිල්පය, ආදී විෂයන් ඇතුළත් විය. හසුරු කුසලතා පාදක හෝ නිපුණතා පාදක ඉගැන්වීම් ශිල්ප ක්‍රම පැරණි බෞද්ධ ඉගැන්වීම් අතර විශේෂ විය. පියාගෙන් පුතාට පැවරෙන ශිල්ප ක්‍රම වැඩිහිටි ඒ ඒ කුලවලට අයත් ගුරුවරුන් ඉදිරි පරම්පරාවට මේ ශිල්පය පවරා දෙන ලදී. ඒ අතර වෙදකම, අංගම්පොර, සටන් ක්‍රම වේ. එසේ ම කුඹල් කර්මාන්තය, ආහරණ සෑදීම, ආයුධ සෑදීම, කපු කෙටීම හා රෙදි විවීම කෘෂිකර්මාන්තය, චිත්‍ර හා කැටයම් ශිල්පය, වෛද්‍ය විද්‍යාව, සටන් කලාව ආදිය ද පරම්පරාවෙන් දායාද විය. තෘතීයික අධ්‍යාපනය මහා පිරිවෙණින් මූලික කර ගෙන ක්‍රියාත්මක වූවකි. මහා පිරිවෙන් යනු වර්තමාන විශ්වවිද්‍යාල හා සමාන වේ. මෙහි විධිමත් ලෙස අධ්‍යාපනය ලබා දුනි. පැරණි ඉගෙනුම්, ඉගැන්වීම් ක්‍රම ශිල්ප පිළිබඳ විමසීමේ දී ඉගැන් වූ සියල්ල නිරවශේෂ වශයෙන් අවබෝධ කරගෙන ධාරණය කර ගැනීම සඳහා අභ්‍යාසවල නියැලීම මෙම යුගයේ මූලික විය. ඉගෙන ගත් දේ තහවුරු කිරීමට වර්තමානයේ මෙන් පැරැන්නන් සිදු කළේ ප්‍රශ්න, ප්‍රතිප්‍රශ්න ඇසීම, සාමූහික සජ්ඣායනා හා මධුර ස්වරයෙන් ගායනා කිරීම වැනි ක්‍රමවේද අනුගමනය කරන ලදී.

පුරාණ ලංකාවේ අධ්‍යාපනය තුළ ඉගෙනුම්, ඉගැන්වීම් භාවිත කළ ක්‍රම ශිල්ප කිහිපයකි. වනපොත් කිරීම හා වෙන් වෙන් අවබෝධය, සාමූහිකව හඬ නගා කියවීම, ප්‍රශ්නෝත්තර ක්‍රමය, කතාන්දර ක්‍රමය, සම්මන්ත්‍රණ, දේශන ක්‍රමය, සංවාද හා විවාද ගැටලු විසඳීම රංගන අභ්‍යාස කිරීම යන ක්‍රම යොදා ගැනුණි. ගුරුවරයා සිසුන්ට ඉගැන්වූයේ කටපාඩමින් වේ. නැත්නම් තමා දත් ක්‍රම ශිල්පය රංගනයෙන් හෝ කර දැක්වීය. මූලික අධ්‍යාපනය සඳහා වැලිපිල්ල ද විධිමත් තෘතීයික අධ්‍යාපනයේ දී ලිවීමේ උපකරණ ලෙස පත්හිද, උල් කටුව හා තල් පත භාවිත ගැනුණි. ස්ථිර ලෙස යමක් සටහන් කිරීමට ගල් පුවරු හෙවත් සෙල්ලිපි, රන් පත්‍ර හා තඹ පත්‍ර භාවිත කරන ලදී.

මෙවැනි අධ්‍යාපනයක් ලබා දෙන ගුරුවරයා පිළිබඳ විමසීමේ දී එකල ගුරුවරුන් යනු තම සංස්කෘතිය පවරා දෙන්නා ය. ශිෂ්‍යයාගේ ශාස්ත්‍ර දායකයා ය, ශිෂ්‍යයාගේ මිත්‍රයා

ය, මාර්ගෝපදේශකයන් ධර්ම අනුශාසකයන් නම් වේ. තව ද ඒ ආචාර්යවරයා විසින් කළ යුතු දේ ලෙස මිලින්ද ප්‍රශ්නයේ දී පෙන්වා දී ඇත්තේ සාධු වර්යා ධර්මයන් ප්‍රගුණ කරමින් සිය අධම වර්යාවෙන් මුදවා යහ මගෙහි යෙදවීම ආචාර්යවරයාගේ ප්‍රධාන යුතුකමකි. යන ලෙසයි. තව ද සිගාලෝවාද සූත්‍රය තුළ ද ගුරු-ගෝල සබඳතාව ඉතාමත් මැනවින් දක්වා ඇත. මෙහි දී ප්‍රධාන වශයෙන් ම දේශනය, ශ්‍රවණය, දැනුම් මෙහි සම්ප්‍රේෂණ මාර්ගය විය. හික්ෂුන් වහන්සේලා එකල අධ්‍යාපනයේ ප්‍රමුඛතම සාධකය වූ අතර ධර්මය හා විනය පිළිබඳව ප්‍රශ්න අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය පහසුකම් හා කාලය ද තිබිණි. මනා ලෙස අධ්‍යාපනය ලැබූ පිරිස් ශාස්ත්‍ර පීඨවල ආචාර්ය පදවිය දරමින් ගිහි, පැවිදි දෙපක්ෂය ම හිතසුව පිණිස සේවය කළ හ. සයවැනි පරාක්‍රමබාහු රජය සමයේ පැවති මහ පිරිවෙන් සතරක් විශ්වවිද්‍යාල මට්ටමේ ද පැවතුණි. ඒවා නම් කුරුණෑගල වනරතන පිරිවෙණ, තොටගමුවේ විජයබා පිරිවෙණ, පැපිලියානේ සුනේත්‍රාදේවී පිරිවෙණ, දෙකටන පද්මාවතී පිරිවෙණ වේ.

නිගමනය

මෙම අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලීන් මගින් ගම්‍යවන්නේ සිව්සැට කලා ද දහ අටක් ශිල්ප ද ඇතුළත් ප්‍රායෝගිකත්වයට නැඹුරු අංග සම්පූර්ණ අධ්‍යාපන පද්ධතියක් ශ්‍රී ලංකාවේ පැවතුණු බවත්, මේ අනුව බෞද්ධ අධ්‍යාපනය ශ්‍රී ලංකාවේ අතීත ශ්‍රී විභූතිය විදහාපාන බවත් ගම්‍ය වේ. එසේ ම මෙම පැරණි බෞද්ධ අධ්‍යාපන ක්‍රම විමර්ශනයේ දී වර්තමාන අධ්‍යාපනය මේ ආකාරයට දියුණු වීමට මූලික වශයෙන් ම එම අතීත බෞද්ධ අධ්‍යාපනය බලපාන ලදී. ඒ බව ඉහත සාධක අධ්‍යයනයෙන් මනාව ගම්‍ය වේ.

ප්‍රමුඛ පද : අනුසන්ධි, හසුරු කුසලතා, අසපුව, විෂය මාලාව, පරිවය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ප්‍රථමික මූලාශ්‍රය

මජ්ඣිමනිකාය ii. (1973). බු.ජ.මු. දෙහිවල. බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.
මජ්ඣිමනිකායේ iii. (1973). බු.ජ.මු. දෙහිවල. බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

අබේපාල, රෝලන්. (2009). අධ්‍යාපන මනෝවිද්‍යාවේ මූලිකාංග . කොට්ටාව: ඇස්. ගොඩගේ හා සහෝදරයෝ.
අරියධම්ම හිමි, ගොඩඋඩ. (1995). අධ්‍යාපනයේ දී දඬුවම. මරදාන : ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.
ගුණවර්ධන, වන්දු. (1991). තුලනාත්මක අධ්‍යාපනය. පානදුර: අහස මුද්‍රණ ශිල්පියෝ සහ ප්‍රකාශකයෝ.
ඥානීස්සර හිමි, පාතේගම. (2006). බෞද්ධ අධ්‍යාපන ප්‍රවේශය. වැල්ලම්පිටිය: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.